

A.M.J.A. Berkvens, J. Hallebeek en A.J.B. Sirks (eds.), **Het Franse Nederland: de inlijving 1810-1813. De juridische en bestuurlijke gevolgen van de 'Réunion' met Frankrijk** (Hilversum: Verloren, 2012, 206 pp., ISBN 978 90 8704 283 7). Eerder verschenen als thema-aflevering van *Pro Memorie. Bijdragen tot de Rechtsgeschiedenis der Nederlanden* 13:2 (2011).

Eigenlijk is er nauwelijks aandacht aan besteed. In 2006 vormde de *bicentenaire* van Nederlands eerste monarchie onder Louis Bonaparte de aanleiding voor enkele tentoonstellingen en congressen, en vanaf eind 2013 zal – volgens een alternatieve interpretatie van het vaderlands verleden – tweehonderd jaar (Oranje)koninkrijk groots worden gevierd. Maar bij de tussenperiode 1810-1813, de jaren van de inlijving bij het Franse keizerrijk, stond men liever niet te lang stil. Het land verloor toen immers zijn onafhankelijkheid en kwam onder buitenlands bestuur te staan. Weliswaar ging het daarbij om een annexatie en niet om een ‘bezetting’, zoals te vaak argeloos of klakkeloos wordt beweerd, maar in de praktijk zullen de bewoners van de ‘départements hollandais’ dit verschil niet als zodanig hebben ervaren. Bovendien duurde het keizerlijk bewind slechts kort: van 9 juli 1810 – bezuiden de Waal vanaf 10 maart 1810 – tot 21 november 1813. Veel Franse bepalingen traden pas op 1 januari 1811 of nog later in werking. Toch werden de tijdens de inlijving ingevoerde wetten en regels eind 1813 niet onmiddellijk terzijde geschoven. Buiten het Oranjekamp waren er namelijk velen die de verdiensten van de moderne Franse bestuurs- en rechtspraktijk onderkenden. Bovendien was, toen in de zomer van 1814 duidelijk werd dat de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden op korte termijn zouden worden samengevoegd, een terugkeer naar de situatie die gold tijdens de oude Republiek onmogelijk. De invloed van de periode 1810-1813 was in juridische en administratieve zin zodoende groter dan men zou vermoeden.

De erfenis van de inlijvingsjaren en de waardering daarvan stonden centraal tijdens een in mei 2011 in Amsterdam gehouden symposium. Het initiatief hiertoe werd genomen door rechtshistorici, op dezelfde wijze als zij vier jaar eerder onder de titel *Nederland in Franse schaduw* een congres wijdden aan *Recht en bestuur in het Koninkrijk Holland (1806-1810)*. Evenals in 2006 zijn de congresbijdragen gebundeld. De onderlinge samenhang van de negen in *Het Franse Nederland* opgenomen artikelen – en in enkele gevallen ook de kwaliteit – is echter minder dan die in de voorgaande publicatie. Het lijkt

er dan ook op dat de eindredacteuren hun auteurs slecht in de hand hebben weten te houden.

Van twee bijdragen kan men zich afvragen waarom ze eigenlijk in deze bundel zijn beland. Dit geldt in de eerste plaats voor Olaf van Nimwegens 'Van oude naar nieuwe armee: de totstandkoming van het Bataafse leger (1751-1799)'. Had een uiteenzetting over de opbouw en organisatie van het leger tussen 1795 en 1810 niet meer voor de hand gelegen dan deze terugblik op een verder teruggelegen tijdvak? Daarmee is overigens niets ten nadele gezegd van dit inzichtelijke, op uitvoerig archiefonderzoek steunende artikel van een van Nederlands belangrijkste militair historici. Voor Martijn van der Burgs, 'De integratie van Kaap de Goede Hoop in het Britse rijk, ca. 1795-1825' geldt *mutatis mutandis* hetzelfde. Waarom is dit op zich handzame overzicht in deze bundel opgenomen? Noch de eindredacteuren noch de auteur weten op deze vraag een overtuigend antwoord te geven. Eerstgenoemden lijken er in hun 'Inleiding' zelfs op te zinspelen dat een beschouwing over Java onder het bewind van Daendels, Janssens en Raffles (1807-1816) misschien meer voor de hand had gelegen (10).

Omwille van de vergelijking wordt in *Het Franse Nederland* aan nog twee andere 'buitenlanden' aandacht besteed. De bijdrage van de Frankfurtse hoogleraar Barbara Dölemeyer over 'Frans recht in Noord-Duitsland' komt helaas niet uit de verf. Het is een te beknopte, verbrokkelde opsomming van de juridische situatie in enkele noordelijke Duitse staatjes en Hanzesteden die door Napoleon met het oog op de handhaving van het Continentaal Stelsel werden geannexeerd. Zij beschrijft de invoering van de *Code Napoléon* in deze gebieden als een poging het Franse burgerlijk recht tot een 'droit commun de l'Europe' te maken. Het was een mislukte poging, want de invloed na 1813 bleef gering. Vooral het met Groot-Brittannië verbonden Hannover wilde niets van de vreemde wetboeken weten. Na de Franse *Unterbrechungszeit* keerde men hier dan ook onmiddellijk terug naar de oude situatie. Beter geslaagd is het artikel van de Gentse hoogleraar Dirk Heirbaut over 'De Franse overheersing in België'. Dit is een vooral voor een Nederlands publiek bijzonder nuttig overzicht van de complexe situatie in de negen 'départements belges réunies' tussen oktober 1795 en februari 1814. Tijdens deze bijna twintigjarige 'aanhechting' konden het Franse recht en de Franse instellingen – na aanvankelijke weerstand – in België wortel schieten, en wel in die mate dat 'zelfs met alle nuances' niet valt te ontkennen 'dat de Fransen een indruk gemaakt hebben die al meer dan twee eeuwen overleeft' (29).

Aan Sjoerd Faber was gevraagd zich 'te richten op de invoering van de *Code pénal* in Nederland in 1811' (161), maar ook hij sloeg het verzoek van de eindredacteuren in de wind. In zijn in moeizaam proza geschreven artikel 'Straffen in Nederland sedert 1811' komen de Franse strafrechtelijke vernieuwingen nauwelijks in beeld, maar dienen zij slechts als uitgangspunt voor een zowel inhoudelijk als chronologisch uitwaaierend betoog over 'lang lopende ontwikkelingen [...], die deels actueel zijn gebleven of weer zijn geworden' (161). Ronduit mislukt is de bijdrage van Frits Brandsma, 'Over de invoering en toepassing van de *Code Napoléon* in Nederland'. In tegenstelling tot Faber

koos deze auteur niet voor de volle breedte, maar voor de uiterste beperking. Hij bespreekt niet meer dan ‘een aantal zaken van vermogensrechtelijke aard [...] die mij belangwekkend voorkwamen’ (178).

In *Het Franse Nederland* springen er drie artikelen uit. In ‘Het Algemeen Stelsel van 1805 en de invoering van Franse belastingen in Holland’ plaatst Onno Ydema de in 1812 onder leiding van Gogel ingevoerde Franse fiscale regelgeving op originele wijze in perspectief door deze in detail te vergelijken met het Bataafse belastingsysteem dat zes jaar eerder onder diezelfde Gogel van kracht was geworden. De auteur constateert – althans wat de uitgangspunten betreft – grote onderlinge gelijkens. Boudewijn Sirks onderzocht ‘De gevolgen van de inlijving van Nederland bij het Franse keizerrijk in 1810 voor handel en nijverheid’. Evenals Ydema zet hij de in 1811 ingevoerde *Code de commerce* af tegen de voorafgaande wetgeving, namelijk het *Ontwerp Wetboek van Koophandel van het Koninkrijk Holland* uit 1809. Volgens Sirks was de *Code*, gezien zijn onlogische opbouw en gebrek aan algemene beginselen, overduidelijk van mindere kwaliteit dan het *Ontwerp*. Bovendien waren tal van zaken op het terrein van scheepvaart en geldhandel, die voor de Hollandse departementen van groot belang waren, hierin niet of niet goed geregeld. Een belangrijke bijdrage aan deze bundel leverde, ten slotte, ook Herman Amersfoort. In ‘Dienstplicht en de modernisering van Nederland, 1810-1813’ beschrijft hij op heldere wijze de ingewikkelde wordingsgeschiedenis van de burgerwapening en conscriptie in Frankrijk. De wetgeving dienaangaande werd begin 1811 ook in de ingelijfde Hollandse departementen van kracht, waarmee de centrale overheid op ingrijpende wijze de persoonlijke levenssfeer van circa 35.000 dienstplichtigen en hun verwanten binnendrong. Om de kwaliteit van zijn artikel zullen de eindredacteuren van *Het Franse Nederland* Amersfoort dankbaar zijn geweest, maar zeker ook omdat hij zich als een van de weinige auteurs wel aan de hem verstrekte opdracht heeft gehouden.

A.J.C.M. Gabriëls, Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis – KNAW